Overzicht van de Strepsiptera in België met vermelding van een nieuwe inheemse soort: *Halictophagus silwoodensis* (Halictophagidae)

Hans Henderickx

Abstract. An overview of the Strepsiptera in Belgium and first record of a new indigenous species: *Halictophagus silwoodensis* (Halictophagidae)
A list of the seven Strepsiptera species known from Belgium is given together with the first record of *Halictophagus silwoodensis* Waloff, 1981.

Résumé. Liste des Strepsiptera en Belgique avec mention d'une nouvelle espèce indigène: *Halictophagus silwoodensis* (Halictophagidae)
La liste des sept espèces de Strepsiptera connues de Belgique est donnée et une nouvelle espèce indigène est mentionnée: *Halictophagus silwoodensis* Waloff, 1981.

Key words: Strepsiptera – Faunistics – *Halicophagus silwoodensis* – First record.

Henderickx, H.: Departement Biologie, Universiteit Antwerpen (UA), Groenenborgerlaan 171, B-2020 Antwerpen.
(correspondentieadres: Hemelrijkstraat 4, B-2400 Mol) hans.henderickx@pandora.be

Strepsiptera in België: soortenlijst

Tot op heden werden 7 soorten Strepsiptera uit België gemeld, hieronder opgelijst met de referentie van hun eerste vermelding. Uit Nederland zijn 5 soorten bekend (Smit & Smit 2005). John T. Smit onderzoekt momenteel ook het voorkomen van *Halictophagus silwoodensis* Waloff, 1981 in Nederland (persoonlijke mededeling).

Elenchidae

Elenchus tenuicornis (Kirby, 1815) als genus *Elenchus* in Anonymus, 1936; als *E. tenuicornis* in Haghebaert, 1986.

Stylopidae

Halictoxenos sp. als *Halictoxenos spencii* en *Halictoxenos cylindrici* in Crèvecoeur, 1949.
Pseudoxenos heydeni (Saunders, 1852) als *Pseudoxenos schaumii* in Crèvecoeur, 1949.
Stylops melittae Kirby, 1802 als *Stylops* spp. in Pasteels, 1949.
Xenos vesparum (Rossi 1794) in Henderickx, 2006.

Halictophagidae

Halictophagus silwoodensis Waloff 1981 (deze publicatie).
Halictophagus curtisi (Curtis, 1832) in Haghebaert, 1993.

Halictophagus silwoodensis in België

Een paar jaar na de ontdekking van *H. silwoodensis* in Groot-Brittannië (Waloff 1981) werd de soort ook vermeld uit Duitsland (Melber 1989). Het vermoeden rees dat de Strepsiptera-parasiet het hoofdverspreidingsgebied van de gast, de Heidecicade *Ulopa reticulata* (Fabricius, 1794) (Fig.1), overlapt.

Fig. 1: De Heidecicade, *Ulopa reticulata*.Mechelse Heide, Maasmechelen (België, Prov. Limburg), 7–8.VI.2007, leg. H. Henderickx.

Fig. 2: *Halictophagus silwoodensis*, lege mannelijke pop dorsaal onder de vleugels van de Heidecicade.

Fig. 3: *Halictophagus silwoodensis*, vrouwtje, de kop steekt uit tussen het laterale deel van de tergieten van de Heidecicade.

Een onderzoek van *U. reticulata* op de Mechelse Heide (Maasmechelen, Limburg) in juni 2007 toonde inderdaad parasitisme door *H. silwoodensis* aan. Er werden 3 lege mannelijke poppen (Fig. 2) en één pop met vrouwtje (Fig. 3) van deze Strepsiptera in *U. reticulata* gevonden op de rand van een met heide begroeide duinpan (7 en 8 juni).

De strepsiptera's werden aangetroffen in heidecicaden die met een speciaal stofzuigersysteem (Henderickx 1995) diep tussen de struiken werden geëxtraheerd, heidecicaden die met het sleepnet bovenaan in de struiken werden gevangen bleken geen drager. Wellicht houden de geparasiteerde *U. reticulata* zich meer onderaan in de heidevegetatie op. Verpopte *H. silwoodensis* bevindt zich onder de vleugels van de cicaden en kan pas gezien worden na het oplichten hiervan met een pincet. De mannelijke poppen bevinden zich dorsaal (Fig. 2), het vrouwtje steekt meer aan de zijkant net onder de vleugelrand naar buiten (Fig. 3).

Ook te Mol, Balen en Turnhout werden heidefragmenten onderzocht. Overal bleek de cicade *U. reticulata* voor te komen, maar geparasiteerde exemplaren werden verder niet meer gevonden.

Dankwoord

Met dank aan John Smit voor de informatie over *Halictophagus* en aan Paul van Wielink voor zijn enthousiasme betreffende het Strepsiptera-onderzoek.

Literatuur

Anonymus, 1936. (*Elenchus* (?*walkeri* Curtis, 1829), Belg gen. nov.); in: (Compte rendu de l') Assemblée mensuelle du 5 septembre 1936. — *Bulletin et Annales de la Société royale belge d'Entomologie* **76**(8–10): 301–302.

Crèvecoeur, A. 1949. Strepsiptères nouveaux pour la faune de Belgique. — *Bulletin et Annales de la Société Entomologique de Belgique* **85**(9–11): 272.

Haghebaert, G. 1986. Nieuwe meldingen van *Elenchus tenuicornis* (Kirby, 1815). — *Bulletin et Annales de la Société royale belge d'Entomologie* **122**: 260.

Haghebaert, G. 1993. A note on Belgian stilopids with a rare species new for the Belgian fauna: *Halictophagus curtisi* (Curtis, 1832). — *Bulletin et Annales de la Société Entomologique de Belgique* **129**: 322–324.

Henderickx, H. A. 1995. *Boreus hiemalis* (Linnaeus, 1767) en *Ptilocephala plumifera* (Ochsenheimer, 1810), weinig gesignaleerde soorten van het inkrimpend heide-stuifzand biotoop (Mecoptera: Boreidae; Lepidoptera: Psychidae). — *Phegea* **23**(4): 173–177.

Henderickx, H. A. 2006. Oproep tot medewerking, onderzoek van de *Xenos* '*vesparum*' groep in België (Strepsiptera: Stylopidae). — *Entomo-Info* **17**(4): 89.

Melber, A. 1989. Die Parasitierung der Heidezikade *Ulopa reticulata* (F.) (Hom., Auchenorrhyncha, Cicadellidae) durch *Halictophagus silwoodensis* Waloff (Strepsiptera, Halictophagidae) in nordwestdeutschen Calluna-Heiden. — *Braunschweiger naturkundliche Schriften* **3**(2): 419–428.

Pasteels, J. 1949. Enquêtes sur les Strepsiptères. — *Bulletin et Annales de la Société Entomologique de Belgique* **85**(7–8): 185–196.

Smit, John, T. & Smit, Jan 2005. De waaiervleugeligen (Strepsiptera) van Nederland. — *Entomologische Berichten* **65**(2): 43–51.

Waloff, N. 1981. The life history and description of *Halictophagus silwoodensis* n.sp. (Strepsiptera) and its host *Ulopa reticulata* (Cicadellidae) in Britain. — *Systematic Entomology* **6**: 103–113.